

JUSTÍCIA, PAU I LLIBERTAT. IMPASSOS ACTUALS

FREI BETTO

São Paulo, Brasil

Algunes potències del món actual (els Estats Units, Rússia, el Regne Unit i França) creuen que la pau serà el resultat d'un equilibri de forces. Més ben dit: d'un desequilibri de forces. Quantes més i millors armes posseeixi un país, més intimidarà els seus potencials adversaris i, per tant, evitarà accions terroristes i conflictes bèl·lics. L'excepció és la Xina, que no s'involucra en cap conflicte internacional ni aporta soldats com a reforç als "cascos blaus" (la tropa de pau de l'ONU) a l'estranger.

Set segles abans de Crist, el profeta Isaïes ja va deixar dit que només hi haurà pau com a fruit de la justícia (*Isaïes 32,17*). Mentre continuï la desigualtat entre les nacions, difícilment cessaran els conflictes. Si la caiguda del mur de Berlín va posar fi a la Guerra Freda entre els Estats Units i la Unió Soviètica, la desproporció de riqueses entre el nord i el sud del món encara és un obstacle a la tan somiada pau.

Un altre factor que dificulta la conquesta de la pau és el fonamentalisme religiós, la convicció que la meva creença ha de prevaler sobre la teva. I que he de fer mans i mànigues perquè et facis dels meus, del meu grup religiós. Només el meu custodia la veritat.

Fins i tot entre cristians no ha estat fàcil recórrer el camí de l'ecumenisme. El Concili Vaticà II es va anomenar "Ecumènic", però des del pontificat de Joan Pau II, Roma insisteix en la tesi que tan sols l'Església Catòlica posseeix la plenitud dels mitjans de salvació.

En molts països de Llatinoamèrica, on s'expandeix el neopentecostalisme de perfil protestant, els bisbes tracten aquestes Esglésies com a "sectes"...

¿Què podem dir, doncs, del "diàleg interreligiós"? Roma i la majoria dels bisbes miren amb presumpció i menyspreu les tradicions religioses d'origen indígena (com ara el Santo Daime, al Brasil), africana (candomblé, santeria, umbanda), oriental (els diversos corrents del budisme), etc.

El que hi ha al darrere d'aquest impàs en els diàlegs ecumènic i interreligiós és una disputa de poder. Ja sigui el poder merament religiós, de conquesta de fidels i ampliació del patrimoni del domini religiós, ja sigui el poder polític, de supremacia de la doctrina

sobre les lleis civils. En molts països de Llatinoamèrica, les esglésies pentecostals i neopentecostals repeteixen l'experiència (fracassada) de l'Església Catòlica a l'hora de fundar el Partit Demòcrata Cristià. La diferència és que, ara, no sempre adjectiven religiosa-ment el nom del partit, però sí que busquen, a través d'aquest, elegir el major nombre de polítics (en general, els seus pastors) per crear lleis civils que obliguin els ciutadans a viure d'acord amb els paràmetres doctrinals de la confessió religiosa. D'aquí el creixent fenomen de l'homofòbia i de l'execració del debat al voltant de la descriminalització de l'avortament i de les drogues.

Si la pau es veu, avui dia, dificultada per tantes injustícies estructurals afavorides per l'hegemonia capitalista neoliberal (que sacralitza l'apropiació privada de la riquesa), ¿què podem dir de la llibertat? ¿Què és ser lliure?

Per al capitalisme, "llibertat", "democràcia" i "mercat" són sinònims (lliure iniciativa, lliure mercat, etc.). Fins al punt de considerar un dret de llibertat l'explotació del treball del proïsme i l'acumulació privada de la plusvàlua. "Lliure" és tot allò que reforça el sistema: els mitjans de comunicació al servei dels interessos de la classe dominant; l'especulació de la terra i l'especulació immobiliària; la indústria de la pornografia; la fabricació i venda d'aliments nocius per a la mainada; la indústria bèl·lica, i la ciència i la tecnologia al servei de la minoria rica de la societat.

Si s'intenten crear resistències als tentacles del sistema (com, per exemple, establir paràmetres reguladors al funcionament dels mitjans de comunicació i d'internet, com han fet Veneçuela, l'Equador i l'Argentina), de seguida es fa sentir el cor que crida que es tracta d'una "censura" i d'una "intervenció indeguda de l'Estat".

En altres paraules: la llibertat, tal com és concebuda pel neoliberalisme, està associada al dret d'una minoria de poder-se apropiat de la llibertat d'una majoria. Són considerats "lliures" els països que adopten el model anglosaxó de democràcia, regits per la preponderància del capital. Així doncs, ¿per què Puerto Rico continua sota la tutela dels Estats Units

des del 1898? ¿Per què les tropes de les potències occidentals tenen llibertat per actuar com a policia interventora en qualsevol punt del planeta que ells creuen necessari?

Al sistema no li interessa que el món sigui lliure. D'aquí ve aquesta tendència creixent de les persones a canviar la llibertat per la seguretat. El que vol el sistema és infondre'ns la por: al carrer, al que és estrany, al veí, al pobre, al que no professa la nostra creença o té la pell d'un color diferent del nostre. Allà on el ciutadà se sent lliure, com és el cas d'internet, en realitat s'exposa a aquells interessats a captar totes les seves dades i a monitoritzar les seves preferències i relacions, per tal d'evitar enemics potencials i afavorir l'ampliació del mercat.

Avui dia, la llibertat queda restringida al consumisme. Som lliures per escollir entre diferents marques d'equips electrònics o de cotxes. ¿Pobre d'aquell que s'atreveix a declarar que s'estima més triar "uns altres móns possibles"! Som lliures per voler el que el sistema vol. I, a canvi de la nostra llibertat, el sistema ens ofereix seguretat, de manera que estem permanentment sota el control del "Big Brother", i limitats a existències desproveïdes de sentit, idealisme i utopia.

Per sort no tot està perdut. El propi sistema està en crisi. El rei està despullat, ja que els electors voten els polítics, però són governats pel FMI, el Banc Central Europeu i les agències de risc dels Estats Units. I la indignació va en augment: grans quantitats de gent surten al carrer per protestar.

Els pobles indígenes i les comunitats alternatives ens ensenyen que la llibertat està sempre associada a la comunitat i a un projecte de societat. "Són lliures tots aquells que es comprometen a fer lliures i feliços els altres" (els pobles indígenes, els sense-terra del Brasil, els monjos recollits als monestirs, els militants de la utopia, els negres entossudits a fer caure a terra les discriminacions, les dones que lluiten pels seus drets, els homosexuals que lluiten pel reconeixement de la seva dignitat... En fi, tots aquells que ja estan convençuts que el dret a la diferència (imperatiu de la justícia i de la llibertat) no ha d'acabar en divergència, sinó en la instauració de la pau. 